

KRÓNIKA

MAGYAR—JUGOSZLÁV KULTURÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS — Köpeczi Béla, Magyarország oktatás- és művelődésügyi minisztere március végén többnapos munka jellegű és baráti látogatáson tartózkodott hazánkban. Belgrádban dr. Mijat Sukovićyal, a Szövetségi Végrehajtó Tanács elnökével és Živorad Kovačevićyal az SZVT tagjával tárgyalt a két ország tudományos és művelődési együttműködéséről. Köpeczi Béla oktatás- és művelődésügyi miniszter járt még Újvidéken, Zágrábban és Ljubljanában. Újvidéken Vladislav Radakovićyal, a Tartományi Végrehajtó Tanács tagjával, a Tartományi Oktatási és Művelődési Bizottság elnökével az oktatás és a kultúra időszerű kérdéseiről folytatott eszmecsere. A beszélgetésben részt vett dr. Zoran Stojanović, az Újvidéki Egyetem rektora, Aleksandar Tišma és dr. Čedomir Popov akadémikusok, Horváth Sándor, a Tartományi Nemzetközi Tudományos Művelődésügyi és Műszaki Együttműködési Intézet igazgatója, Dušan Prodanović, a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet igazgatója és Stojadin Ljubenković, a Tartományi Tankönyvkiadó Intézet igazgatója. A magyar művelődésügyi miniszter ellátogatott az újvidéki József Attila Általános Iskolába és a Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézetébe, elbeszélgetett a Matica srpska vezetőivel, s megtekintette az újvidéki Modern Művészetek Galériáját is

**A SZERB NEMZETI SZÍNHÁZ
125 ÉVE** — Március 27-én és 28-án

kétnapos ünnepi rendezvénysorozat szerveztek a Szerb Nemzeti Színház fennállásának 125. évfordulója és a színház napja alkalmából. Az ünnepi díszülésem átadták az idei Jovan Đorđević Emlékérmeket. Az Emlékérem arany fokozatát Velimir Životić színművész és Toplak Imre karmester érdemelte ki. „Velimir Životić három és fél évtizedes művészi pályafutása során több mint száz szerepet játszott el a Szerb Nemzeti Színházban. Első előadása a *Koštana* volt, s a legutóbbi szintén a *Koštana*, új, átértelmezett változatban. Emlékezetes alakítást nyújtott Nušić, Lorca, Cankar, Krleža, Lebović és Kovačević színműveiben... Toplak Imre 1961-től tagja a Szerb Nemzeti Színháznak, ahol az opera-, operett- és balettelőadások sikerei nagymértékben az ő irányításával születtek. Huszonnyolc operát vezényelt Újvidéken, zömmel Verdi, Puccini, Rossini, Bellini, Borogyin Csajkovszkij, Lehár és Tijardović műveit, tizenöt balettpremieren, kantata- és operabemutatón vezényelt. Karmesterként országunk határain túl is ismertté vált” — indokolta meg döntését a díjat odaítélő bizottság.

Jovan Đorđević-ezüstéremben részesült Đorđe Moldovanović, az operakórus tagja. A Szerb Nemzeti Színház színészi díját idén Ksenija Martinov Pavlović kapta. Botho Strauss *Nagy és kicsi* című drámájában nyújtott alakításáért. Dicséző oklevelet adtak át Juraj Ferik és Miodrag Janoszki karmesternek.

A díszülésem Miloš Hadžić a Szerb Nemzeti Színház történetéről beszélt, 125 éves tevékenységét méltatva. Az ünnepség Stanislava Stana Jatić jelmeztervező kiállításával zárult, majd bemutatták az idei évad legjobb alakítását, a *Koštana* — *álom és sikoly*

címűt, amelyet Mira Erzeg adaptált és rendezett, valamint az *Igor herceg* című operát, melynek rendezője Mladen Sabljic.

Az idei évad jubileumi lesz a Szerb Nemzeti Színházban, öt bemutatót terveznek az év folyamán, közülük három ősbemutatót: a jubileum alkalmából megrendezett pályázat díjnyertes drámája mellett bemutatják Rudolf Bruči *Gilgames* című operáját, valamint Zoran Mulić *Örök völegény* című balettjét.

AZ AVAR KOR EMLÉKEI — Az újvidéki Vajdasági Múzeumban január 14-e és március 2-a között figyelemre méltó kiállítást rendeztek a nemrégiben feltárt Novi Slankamen melletti Čarevci avar kori nekropolisz leleteiből. Ez a szerémségi lelőhely a VIII. századi avar kolonizáció emlékeit őrzi. Az ásatások során — amelyet J. Kovačević vezetett — nyolcvanöt sírt tártak fel, közülük kettő lovasír. A felnöttek tetemét három méter mélyre temették, északnyugat—délkelet irányban, úgy, hogy délkelet felé nézzenek, amerre szerintük a másvilág volt.

Az archeológiai kiállítást — amely a szakemberek és a nagyközönség érdeklődésére egyaránt számot tarthat — Nebojša Stanojević állította össze, rendhagyó módon: nagy fontosságot adva a vitrineknek, nagyságuknak, formájuknak, elhelyezésüknek és színiknek. A tárlat ugyanis a temetkezési helyet rekonstruálja, az ásatást dokumentálja: minden vitrin egy-egy sírt, színe pedig az elhunyt nemét jelképezi, elhelyezésük a sírok egykori térbeli helyzetének, magasságuk pedig azok mélységének felel meg.

Az újvidéki tárlaton a kutatások reprezentatívabb leleteit állították ki. Főként a fémből készült tárgyak értékesek: az aranyozott vagy ezüstözött bronz férfiövek, amelyek a törzsi méltóságot jelképezték, a díszes lószerszámok, valamint a női ékszerek. A csontból készült tárgyak is ritkaságszámba mennek. A sírokban talált agyagedényeket kell még megemlítenünk: van köztük kézi munka, vörös-

agygából gyúrt tárgy, valamint korongon készített edény.

A kiállítás a lovassírokat is bemutatta.

A VAJDASÁGI ÍRÓEGYESÜLET HÍREI — Március 9-én tartották meg a Vajdasági Íróegyesület közgyűlését, amelyen Aleksandar Tišmának átadták a Vajdasági Íróegyesület életműdíját. A bírálóbizottság nevében Tišma munkásságát Miroslav Egerić méltatta.

A Vajdasági Íróegyesület a Jugoszláv Írószövetség statútumának módosítását is megvitatta. Támogatták a Jugoszláv Írószövetség becsületbíróságának létrehozását, valamint azt, hogy az elnökség elnökének mandátuma kétszer egy év lehessen. Az alkotók helyzetét és munkájuk értékelését egy-egyesíteni kell — hangoztatták a közgyűlésen.

A Vajdasági Íróegyesület közgyűlése elfogadta az Íróegyesület Elnökségének alábbi, a Jugoszláv Írószövetség elnökének megválasztására vonatkozó állásfoglalását:

„A Vajdasági Íróegyesület Elnöksége úgy véli, hogy be kell tartani a Jugoszláv Írószövetség Közgyűlése Elnöksége elnöklői funkciója meghatározásának kijelölt sorrendjét, és ilyen értelemben hagyta jóvá, és ezután is így fog jóváhagyni minden javaslatot, amely a jelölésben a demokratikus folyamat eredménye.

A következő megbízási időre javasolt küldött jelölésével kapcsolatos viták során kialakuló események azonban egyre inkább arra engednek következtetni, hogy kérdésessé válik a Jugoszláv Írószövetség egysége. A Vajdasági Íróegyesület közgyűlésének elnöksége minden egyesületet arra szólít fel, hogy a lehető legjobban törekedjen arra, hogy az írószervezetek közös érdekeinek betartásával és a szervezettek méltóságának szellemében igyekezzen leküzdeni a nézeteltéréseket, és fejleszteni a szövetség egységét. Ezért javasoljuk a Jugoszláv Írószövetség Közgyűlése Elnökségének, hogy vitassa meg, mennyire célszerű a közgyűlés megtartása a kijelölt terminusban.”

Március 25-én ülésezett az Újvidéki Irőgyesület Elnöksége. Az Elnökség összeállította a Vajdasági Irőgyesület elnök- és titkárjelöltjeinek listáját. Az Irőgyesület elnöki posztjára Bányai Jánost, Végel Lászlót és Miroslav Demákot, titkárának pedig David Keczant, Judita Šalgót és Milutin Pavlovot javasolták.

JUGOSZLÁV SZERZŐ DRÁMÁJA PESTI SZÍNPADON — Galócza címmel vitte színe a Katona József Színház Ivan Kušan horvát író Čaruga című művét Spiró György fordításában és Benedek Miklós rendezésében. A március elején tartott bemutató sajtóvisszhangja igen kedvező. A kritikák kivétel nélkül színvonalas, mesterség szempontjából igényes szórakozásnak ítélik meg a Galóczát. Annak ellenére, hogy a „drámai matéria... nincs is olyan nemes anyag, mint Shakespeare vagy Csehov” — a színház nagysikerű előadásai épültek a két szerző művére —, a Galócza „cleven színházzá tud válni”, állapítja meg Koltai Tamás Betyáropera c. bírálatában az Élet és Irodalomban. Ennek magyarázatát pedig abban látja, hogy Kušan „nemcsak a melodramát, a négyszáz éves »polgári szomorújátékot« fordítja ki, hanem késői utódját, a polgári melodramát is, s a vaudeville, a bohózat eszközeit éppúgy fölhasználja hozzá, mint az »alpári« szórakoztatás, a giccs, a grand guignol, a ripacséria *stilus értékű fogásait*”. Almási Miklós szerint, aki a Népszabadságban *Balkezesek krimije* címmel ír Kušan darabjáról, a néző örül a „színeszi játék megoldásainak, oda tud figyelni arra is, hogyan csinálják ezt a mulatságos színházi happeninget”. Ezt annál is inkább teheti, mert „Benedek Miklós rendezése arra is ügyel, hogy a néző szeme megtalálja ezeket a játékcsemegéket”. Ez pedig annak eredménye, hogy Benedek „rájött arra, hogy itt semmit sem kell túlozni a komikus

hatás kedvéért, elég, ha mindenki halálkomolyan veszi magát (és szerepét). Mert ezeket a szerepeket képtelenség komolyan venni, ám ha a színészek erre koncentrálnak, azonnal nézőtéri nevetésben robban igyekezetük”. A színészek, hasonlóan a rendezőhöz, élnek is a mulattatás lehetőségével. Ahogy az Új Tükör kritikusa, Köröspataki Kiss Sándor írja *Népszínmű időzójelben* c. írásában: „Szereplői, egy megelevenedett panoptikum figuráiként cselenek-botlanak céljaik felé. Nem realista és komoly népszínművet kapunk tehát, hanem stílusjátékot, ahol jóformán minden időzójelbe kerül. A gyilkos szándékú, hűtlen feleség éppúgy, mint az államhatalmat képviselő csendőrtiszt, vagy a félelmetes hírű útonálló, Galócza.” A címszereplő Végvári Tamás, akinek „elmélyült jellemtanulmánya ellenállhatatlanul mulatságos”, „Básti Juli Ankićája felváltva hol bizonyos olcsó színházi kliséket épít föl a meg nem értett aszszonyról, a vampról, a ravaszul elvetemült nőről, hol meg egyetlen mozdulattal frenetikus giccsparódiába fordítja saját ábrázolatait.” De dicsérik Újlaki Dénest a „rabiátus férj”, a „bumburnyák földbirtokos” szerepében, Hollósi Frigyes, aki „az egykori parasztfigurák gesztusmaradványait is képes parodizálni”, Szacsvey Lászlót „ügyefogyott titkár”-ként, aki ismerősünk „túl a darabon és játékon” is, a „slamposan kuvidon cselédrokon szerepében” Szirtes, Ágit, aki „hétköznapi jellemekeket vesz mintául, és érett technikával élezi ki a paródiái hatást”, akárcsak Dörmer György „szemforgató rendőr”-ként, Gáspár Sándor viszont azzal tűnik ki, hogy „ő találja meg leginkább a próza- és énekszerep közötti zökkenőmentes átjárást: operai gesztusai, német szavakat daráló rossz szokásai, átlátszó hazugságai igazi kelet-európai szemil figurává” teszi a földmőröt. Az előadás zenéjét Másik

János szerezte, s a „dalok egy kicsit a Brecht—Weill-féle *Koldusopera* mintájára működnek: egyszerre parodizálják a drámai tartalmat és a műfajt”. Székely László díszletei kiemelik a történet „környezeti forrásait”: a „bűdös hotelszobák, lepusztult vadásztanya, valamint a konyhaszagú urasági lak” kisszerűségét. Pilinyi Mária ruhái „alig föltilizált, viselőjükhöz szerveült darabok”. Egyértelmű dicséretet kap a fordító, mert segíti a játszhatóságot, ritka stílusérzékkel bír, „szövege szinte rendezői utasítás erejű”, „Kusan szövegét úgy hasonlítja magáévé, hogy nem lúgozza ki belőle az eredeti íze- ket.”

SZÁZADSZOR A JÁTÉK A KAS- TÉLYBAN — 1977. november 24-én tartották az Újvidéki Színházban Molnár Ferenc *Játék a kastélyban* című háromfelvonásos „anekdotájának” bemutatóját és mintegy nyolc és fél év múltán, 1986. március 23-án játszo- ták századszor az előadást. Minden- képpen olyan rekordról van szó, amelynek jelentőségét növeli, hogy az újvidéki magyar színház hetente csak kétszer tart előadásokat, s hogy a többszörösen nagyobb évi előadásszám- mal működő társulatok is ritkán vis- nek egy darabot száz estén közönség elé. A kritika annak idején igen jól értékelte Ljubomir Draškić belgrádi rendező rendhagyó Molnár-interpretá- lását, de ennél sokkalta fontosabb, hogy a közönség is elfogadta a hagyó- mányostól eltérő megjelenítést, amely azonban azzal, hogy a molnári szín- házi princípiumnak megfelelően min- denekelőtt a játékot, a játékoságot kí- vánja hangsúlyozni, érvényesíteni, in- kább tekinthető szerzőhű tolmácsolás- nak, mint azok a megjelenítések, ame- lyek meglegszenek a szavak, a szó- veg szellemességével. Draškić ehhez il- leszti a gesztusok, a cselekvés játékos-

ságát, komikumát. A rendezői szán- dék értő közvetítői a *Játék a kastély- ban* színészei, elsősorban a korosodó hősszerlemest, Almádyt alakító Frenczi Jenő, aki széles gesztusokkal játszva el a nagy szavakat érzékelteti a figura kisszerűségét és egyben szánni való hódítói igyekezetét. Ha a szerelmi je- lenetet — amit Draškić nemcsak hogy nem függöny mögött, hangjátékszerűen játszat el, hanem üvegfallal előtt kétsze- resen is láthatóvá, s ezzel még leleple- zőbben komikussá tesz — a későbbi próbával vetjük egybe, akkor válik nyilvánvalóvá, hogy a bonviván az életben is éppúgy szerepet játszik, alakít, mint a színpadon. S ez több, mint stílusparódia, ez már a színészet önleleplező gesztusa, szakmai önbírá- lata is. S hogy a két jelenet valóban ellenállhatatlan, sikerük kirobbanó, abban egyenlő része van a primadon- nát azonos szinten és alapállásból ját- szó F. Várady Hajnalkának. Tud szép, elkényeztetett, kacér, ostoba és ravasz lenni, s mindezt annak érdekében tes- zti, hogy ő irányítsa kettejük kapcsolatát, közben azonban éppúgy színészi természetrajzot ad, mint partnere. A bemutatóhoz hasonlóan lámpalázasan induló jubileumi előadás harmadik embere a buzgómócsing titkárt játszó Venczel Valentin volt, de friss színfolt maradt Pásthly Mátýás borralóvadász lakája is. A szerzőtrióból Faragó Árpád oldottsága, Fejes György funkció- nális zavartsága és Balázs Piri Zoltán ügyefogyott kétségbeesése jellemezte a századik megjelenítést. Az előadás ter- mészetszerűen kissé talán átalakult, de szinte semmit sem veszített életrevaló- ságából, vérbeli színpadi komikumá- ból, amihez a sikeres vendégjátékok mellett — ezek közül legszívesebben a bécsire emlékeznek — az újvidéki közönség kitartása és érdeklődése is hozzájárult, éppen úgy, ahogy az elő- adás minden munkatársának igyeke- zete, akiket a színház előadás után

elismerő oklevéllel, a színházigényét ezúttal is bizonyító újvidéki közönség pedig tapssal jutalmazott.

G.

Április 6-a és 16-a között tartották meg Szarajevóban a kis- és kísérleti előadások 27. fesztiválját, amelyen 14 társulat 16 előadást vitt színre. A fesztiválon négy belgrádi, három ljubljainai, két szkopjei és egy-egy niši, priština, rijekai, szarajevói, újvidéki, titogradai és varaždini színház mutatkozott be. Az Újvidéki Színház Varga Zoltán *Búcsú* című drámáját vitte színre, Hernyák György rendezésében.

SZLOVÉN NYELVŰ KALEVALA-DRÁMA — Dane Zajc (1929) néhány kiváló költői dráma szerzője poétikus sorsdrámát írt a finnek nemzeti eposzja, a Kalevala motívumainak felhasználásával. Előbb arra gondolt, hogy dramatizálja az eposz egy vagy néhány epizódját, majd mind inkább sajátjaként élte át a Kalevala képzeletbeli világát, s egyre több lehetőséget látott arra, hogy az eposz fikciójához saját képzeleteit kapcsolja, így jött létre a Kalevala alapján készült Zajcmű. Napjaink egyik legjelentősebb szlovén költője a mű egyéni vízióját nyújtja ugyan, de a három főszereplőt — Lemminkäinent, Ilmarinent és Veinemoinent — átveszi az eposzból. Zajc műve, írja megjelenítése után róla Daribor Foretić, a zágrábi Danas kritikusa, mindenekelőtt költői szimbólumrendszerének szövevényével és zeneiségével tűnik ki. Az előadás, a kritikus szerint, kiváló. Sajátos, hogy színpadraállítója Meta Hočevar, napjaink egyik legismertebb, leginvenciózusabb díszlettervezője, aki a Szlovén Nemzeti Színház kistermében a „színpadi vizualitás csodáját” teremti meg. „Minimális dekorral, gyors színpadi változásokkal s a színpadi elemek költői szépségével fejezi ki csodálatos erővel Zajc költői és a Kalevala mitikus világát.” Kalevalájáért Dane Zajc Grum-díjat kapott.

DÍJAK, ELISMERÉSEK — Miroslav Krleža hagyatékából és a szerzői jogok egy részéből a Horvát Íróegyesület Krleža-alapítványt létesített. Az új irodalmi díjakat négyévenként ítéli majd oda a Horvát SZK területén kiadott legjobb esszé-, próza-, dráma- és verskötetért, valamint az országban megjelent legjobb könyvért, műfajra való tekintet nélkül. Az alapítványból ezenkívül díjazták majd a külföldi Krleža-fordításokat, a Krleža-életmű kutatására ösztöndíjat létesítenek, s jutalmazzák az író életművével foglalkozó tanulmányokat, műveinek fordításait és a kiadói tevékenységet is. A Krleža-alapítvány díjait már az idén kiosztják az elmúlt négy évben megjelent alkotásokért.

Az idei Sztrugai Költészeti Esték irodalmi díját, az Aranykoszorút Allen Ginsbergnek ítélte oda a rendezvény tanácsa. A díjat az amerikai költő műveinek kivételes művészi értékéért, valamint az amerikai és általában a modern költészethez való hozzájárulásáért kapta. Allen Ginsberg mindig is az emberi létezés legfontosabb, egzisztenciális kérdései, az emberi méltóság és identitás után kutatótt műveiben — áll a tanács jelentésében.

A Híd Szerkesztőtanácsa által nevezett bíráló bizottság (Fehér Ferenc, Fekete J. József, Juhász Géza, Petkovics Kálmán és Utasi Csaba elnök) 1986. március 4-ei, 14-ei és 17-ei ülésen megvizsgálta a jugoszláviai magyar írók 1985. január 1-jétől december 31-éig megjelent műveit.

A bíráló bizottság egyhangúlag úgy döntött, hogy az 1985. évi Híd Irodalmi Díjat Németh István *Hegymlás* című novelláskötetének ítéli oda.

A *Hegymlás* novelláit nyelvi tisztaság, erő és kifinomult formaérzék jellemzi. A világunkból vett emberi sorsok felvonultatásával Németh István kiteljesíti azoknak a figuráknak a körképét, amelyek kezdettől fogva végigkísérik írásművészetét — áll a jegyzőkönyvben.

A Vajdasági Művelődési Közösség a Kultúra Szikrái elnevezésű díját a múlt évben kifejtett tevékenységéért a 14. vajdasági szlovák rohambrigád nevét viselő petrőcei énekcsoportnak, a mitrovicai Sirmium Cantorum ének-karnak, az újvidéki Tankönyvkiadó Intézetnek és a Pećinci Partizán-tanácskozás nevű művelődési otthonnak ítelték oda. Az amatőrizmus fejlesztéséért Pfaf Mihály bezdáni közéleti dolgozót díjazták, elismerésben részesült még Boško Zeković, az újvidéki bábszínház nyugalmazott igazgatója, Moják Aranka keramikus, Melanija Palović író, Slobodan Bursac karmester és Franjo Knežević zenetanár.

A Vajdasági Újságírók Egyesülete életműdíjban részesítette Miroslav Antićot, a Dnevnik napilap neves publicistáját. „Miroslav Antić elkötelezett munkásságával 30 éven át gazdagította a vajdasági és a jugoszláv újságírást. Tehetségét leginkább riporter-

ként csillogtatta. Több száz riportjában az élet keserűségeit az egyszerű örömeket egyedülálló módon szólalattatta meg. Ő volt az első főszerkesztője a *Ritam* c. lapnak, mely az első olyan lap volt, amely a televízióról és a művészekről szól, majd felújította a *Neven* című gyermeklapot” — indokolta meg döntését a zsűri. A Vajdasági Újságírók Egyesületének díját 1986. március 26-án Titoverbázon Irina Hardi Kovačević, az Egyesület elnöke adta át.

KIÁLLÍTÁS — Március 28-án Budapesten megnyílt *A népművészet Jugoszláviában* című vándorkiállítás. A zágrábi, belgrádi, újvidéki és ljubljainai múzeumok anyagából összeállított tárlatot Debrecenben, Miskolcon és Salgótarjánon mintegy 35 000 ember tekintette meg. Az eddigi legteljesebb jugoszláv népművészeti kiállítást május 25-éig tekinthetik meg a budapesti érdeklődők.

